

X
50412

Harmadik évfolyam.

Budapest, március 5.

Tizedik szám.

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Szögyény-Marich kezeli a talont.

A magyar politikai életben való működésének természete nyilvánvalóan még abból az időből származik, mikor a parvenü alsós-kalabriász még nem szorította ki a finom, előkelően nyugodt és változatosság nélküli hármastarokkot, amelyet szintén négyen játszanak. Tudniillik a negyedik kezeli a talont, amire licitálnak, kínálgatván a partnereknek: Uraim, aki mer, az nyer.

Szögyény-Marich László, a berlini nagykövet, rex imperator Vilmos II. barátja és a csóori földesúr, ő nála van a talon. Tudja, egyedül tudja, hogy mi lehet? Hogy mit lehet venni. Van-e a skartban valami érdemes honeur, avagy jó király. Aki fölveszi a harcot, nyerhet-e vagy bukik? Ezt mind csak ő tudja igazán. Mert a politikai partnerek csak a saját kártyájukat ismerik. Fönt Bécsben, avagy a Dorottya-utca végén s az ellenzéki szövetség különböző helyiségeiben csak a saját tarokkjaik számát ismerik. Beck báró tudja, hogy a császárnak micsoda alkotmányjogi teoriát

lehet beadni, Khuen-Héderváry vagy Tisza István grófok ismerhetik a főispáni, főszolgabírói és rendőrkapitányi hatalom elaszticitását, a bárósítható anyag fizetőképességét, a Lloyd-párt kitartó hűségének mértékét, viszont Kossuth Ferenc és Apponyi Albert gróf ismerik a kúnok és jászok és más magyar fajták alkotmányos képességét, Bánffy Dezső báró a múlt tapasztalatait tudja, Polónyi Géza és Bartha—Komjáthy Ödön ismerik önmagukat. Tehát mindenki a saját maga aduival van ismeretségben s többé-kevésbé kombinálhat: mi van a kezében a többinek. Végül Andrássy Gyula gróf, akinek az egész partie kezdettől fogva nem tetszett s csak közbevetőleg helyettesített: igen jól tudja a kártyaszabályokat, ismeri az összes nevezetes tarokk-pártiek lefolyásait, amelyek a bécsi Burgban, avagy budapesti klubokban végigjátszottak s most összefont karokkal állván, figyelemmel kíséri, kinek milyen aduja van és éles szemével azt is észreveszi, amikor Polónyi Géza — talán véletlenségből — leejt az asztal alá egy kártyát s renonce keletkezik, ám a talont, azt ő is csak a Szögyény-Marich László szívességéből ismerheti.

Tudniillik Szögyény-Marich László nemcsak Berlinben lakik, hanem ott lakik II. Vilmos császár is, a hármasszövetség elnöke. Egy egységes, nagy, hódító erejű birodalom geniális uralkodója, aki kezében tartja a Habsburgoknak még Bismarck által kiszámított politikáját. Berlinben hát nem szükséges, hogy bővebben ismerjék a Beck báró alkotmányjogi előadásait, mint inkább az európai konstelációkat. Ha ugy szükséges: szabadjára hagyják Beck báró

tanácsait; akkor zavar van a monarchiában. Ha egy kis béke szükséges, akkor a berlini nagykövet és az osztrák-magyar monarchia ez idő szerinti édes-lengyele, hívják Goluchowski-nak, vagy másnak a külügyminisztert, egy kicsit tanácskoznak és levelet váltanak s az engedékenység tavaszi fuvallata száll ki a Burg kapui felől.

A közvetett úton tehát Szögyény-Marich Lászlónál levő talonban ez idő szerint valószínűleg a német kereskedelmi szerződések ügye is benne van. De bizonyos, hogy nem ez a legfontosabb kártya a talonban. A többit nem tudhatjuk, csak sejthetjük s talán némi reménységünk is lehet afelől, hogy a talon mégsem a császár és Beck báró kártyáiba fog illeni. Ha tudnók tartalmát, akkor egyszeribe világos lenne, hogy miképpen kell a pártiet játszani. Ám hiszen azért talon, hogy csak akkor ismerjük meg, amikor az ideje elérkezik. Most egyelőre a licitáció folyik s ha a tarokban is olyan soká tartana ez, mint a politikában, úgy a megnyílt országgyűlés korjegyzői is korelnökök lennének már, mire egy pártiet megkezdhetnének.

És mire jó? A játék után új keverés, új talon jön.

Szögyény-Marich Lászlóról eddig csak mint a hatalmas diplomatáról szóltam, aki az egyetlen magyar nagykövet ugyan, de egyúttal a legszámottevőbb faktor az osztrák-magyar diplomáciában. Csak akkor lenne magyar miniszterelnök, ha legfelsőbb helyen kegyvesztett lenne . . .

Mint ember egyike azoknak a diplomatáknak, akikről — bocsánat a cinizmusért — a legolvasottabb nekrológot lehet majd írni. Az Apróságok egész, valóban megtörtént

özöne fog rendelkezésre állani a krónikásnak. Ez az Európa sorsának intézésében jelentékenyen résztvevő diplomata a világ legjoviálisabb embere. Magánéletében a magyar tábla-birói-típus inkarnációja.

Nem azt akarom felhozni róla, hogy Vilmos császár úgy jár be hozzá reggel, délbe, este, mintha a komájához járna. Ez végre is a Vilmos császár akaratán, bizalmán és barátságán múlik. De ha volt valaha diplomata, akiben „magyaros-gyengék“ voltak, úgy a csoóri földes úr az.

Nyaranta egy-két hónapra családjával együtt mindig lejár fejérmegyei birtokára s olyan kalárkás ünnepeket sehol nem ülnek az országban, mint a környéken, mikor a kegyelmes kisasszonykákat a falúbeli legények mind fölkerik táncra s a táncok becsületes magyar módon mindvégig is táncoltatnak. A berlini nagykövet ilyenkor nem látogat le a néphez, hanem egyszerűen közéjük telepszik. Hogy milyen a gondolkodása a nagykövetnek — ami nem a diplomácia dolgaiba vág bele — arra csak egy esetet mondok el, aminek szem és fültanúja voltam. A székesfehérvári uhlánusok most vagy három esztendeje löversenyt rendeztek Sár-Abán. Sallangós négyesfogatan megérkezett Szögyény-Marich László is s üdvözlővén József főherceget, Fiáth Pál báróval a fejérmegyei főispánnal sétált le s fel a tribün hosszában. Egy generális ment el mellettük, a székesfehérvári dandárparancsnok, németül beszélgetve valakivel. A mint elhaladt, Szögyény azt kérdezte a főispántól:

— Ugyan ki ez a német?

Fiáth báró mondta a nevét s a méltóságát.

— No ugyan már megtanúlhatótt volna magyarul.

Nem tudom, hogy a berlini német nagykövet hogyan gondolkozik a közös hadsereg magyar felének magyar vezényszóval való ellátásáról, de hogy a csóori földesúrnak mi a felfogása, azzal körülbelül tisztában lehetünk.

Most, hogy a monarchia ügye mintha egy kis komoly válságba jutott volna s ennek révén Berlin felé kell, hogy a szemünk forduljon, az ő személye s működése nagyon aktuális. S noha a működéséről nem sokat tudhatunk meg, legalább egy jelentéktelen bár, de pozitívításában mégis útmutatást adó cselekedetéről kell hírt adnunk, még pedig a színpad világán át. Ismeretes, hogy a politika is, mint minden a világon, első sorban a kulisszák festett világában tükröződik vissza.

Méltóztatnak tudni, hogy a német trónörökös házasodik s hogy ennek előtte szerelmes volt. Szerelmének a tárgya Farrar kisasszony, a berlini dalműszínház tagja, aki nem annyira a hangjáról, mint a szépségéről híres és akinek még három évi szerződése volt. Mégis azonban tanácsosabbnak látszott, ha a kisasszony idegen tájakra költözik. Mader igazgató tehát művészi köruttra indult s minek utána kijelentette, hogy az Operaháznak annyi művésznője van, hogy akár két színházat is el tud látni művészetének eszközeivel: hat évre, negyvenezer koronával szerződtette a kisasszonyt, minden előzetes vendégfellépési kötelezettség nélkül, noha csak a német és angol szöveget képes énekelni . . .

Az obstruáló király.

Irta : Szász Zoltán.

„A gazdasági önállósággal szemben nem teljesen visszatasító, az önálló hadsereg kérdésében azonban hajlíthatatlan“. Ez a király álláspontja a hetek óta húzódó válság közepette. Így jellemzik legalább az összes politikusok és újságírók, akik az udvarhoz illetve az udvarra (már mint a Burg udvarára) bejáratosak. A győzelmes koalíció viszont nem akar lemondani az újabb katonai vívmányokról, melyek az önálló magyar hadsereg kialakulását a mai közösből megint néhány jellemző újítás által kétségtelenné, nyilvánvalóvá és gyorsabb tempójúvá tegyék. A nemzet alkotmányos többsége tehát szemben áll a királylyal. Ez letagadhatatlan. Épp ezért az ellenzéki politikusok már megtörtént s esetleg megtörtendő beszélgetései a felséges úrral nem egyebek, mint két ellenfél békekötési- vagy fegyverszünet-kötő tárgyalásai. A magyar király ma, bár egy magasabb fejlődési fokon, de lényegében épp úgy áll nemzetével szemben, mint az orosz cár a magáéval. A nemzet azt követeli, hogy a király jogaiból neki valamit átadjon, illetve, hogy úgy gyakorolja a jogát, ahogy neki tetszik. Az orosz nép az egész államéletre kiható cári abszolutizmus beszüntetését vagy enyhítését követeli a maga abszolút uralkodójától, azaz részleges öngyilkosságot: öncsonkítást. Ezt kívánja a magyar nemzet

a hadsereg belügyei terén abszolút fejedelmétől: tehát szintén öncsonkítást. Hogy a király jogai a nemzettől származnak, az mit se változtat ezen. Ma ezek a jogok az ő jogai s beszüntetni őket csak a király szüntetheti be jószántából, vagy a nemzet — forradalommal.

Hála istennek, erről az utóbbiról szó sincs. Tehát marad a királyi jóakarát. Fog-e ez önszántából valamit juttatni a nemzetnek, ez egy tisztán lélektani kérdés, melyre igazán csak I. Ferenc József és környezetének alapos ismeréséből fakadhat komolyan veendő felelet. Mindenesetre a kishitűség itt jogosabb, mint a reményteljesség. Nem is volna szükség a chlopy-i hadiparancs példájára, hogy megfejthessük a magyar királynak épen a nemzete iránt érzett szeretetéből és jóakaratóból származó ellenszenvét az önálló magyar, tehát kishatalmi hadsereggel szemben. Mert ha minket hidegen is hagy a nagyhatalmiság s az ezt legkifejezőbben képviselő nagy közös hadsereg, egy habsburgi Ferenc József egész világnézete annyira egybe van forrva e fogalmakkal, hogy kétségtelenül teljes meggyőződéssel és tiszta nemzet-szeretetből ellenkezik ő a magyarság akaratával.

Ha tehát a király politikailag, mint ellenfél áll a nemzetel szemben, eredetileg s végső céljaiban együtt érez vele. Politikailag azonban igenis ellenfél. Ez eddig is tisztán állott a gondolkodó emberek előtt, a nagy tömeg számára azonban csak a mostani helyzet, melynek legkifejezőbb jelképe, legkarakterisztikusabb mozzanata, a Kossuth Ferenc találkozása a királlyal volt, tette ezt nyilvánvalóvá.

Ez a kései megismerés nagy baj. Főleg a szabadelvű

pártra nézve, amely a király-megértés helyett folyton király-idealizálással preparálta a nemzetet, ami hamis voltánál fogva a függetlenségi párt ellen-mérgével: a nemzet hatalmának korlátlanságát hirdető elvvel szemben végül is elvesztette erejét s a mai, királyt és nemzetet ridegen szembeállító helyzethez vezetett.

Mert se a királynak az a valóság-ellenes eszményesítése, mely belőle egy egyéni, anyagi érdekeket nem ismerő elvont fogalmat csinál, se a nemzet hatalmának semmi előtt megalkudni nem kénytelen korlátlansága nem helyes. A király igen is egy oly hatalmi tényező, mely, mint minden, ami él, folyton vívja a maga létért való harcát. Bizonyos szempontból nézve a nemzet ellen s a nemzettel folyton ki-kiegyezve. Minden nemzet alkotmánytörténete s általában az alkotmányosság története bizonyítja ezt.

Minden nem köztársasági államszervezet alkotmánya ép azért tökéletlen. A királyi intézmény egy darab feudális maradvány, a rendiség képviselője a modern alkotmányokban. A francia nemesség lemondott kiváltságairól 1789-ben, a magyar 1848-ban. A királyok nem mondtak le. Ezzel számolni kell. Ismétlem, hiába való beszéd, s különben is csak egy elmélet az, hogy összes jogai a nemzettől származnak. A fő az, hogy ezek a jogai megvannak. Vétkes elbódítása tehát a népnek, ha azt hirdetjük, hogy hatalma korlátlan s a királynak követnie kell az akaratát.

Amíg a mai közös hadsereg a király kezében van, addig ő az akaratának bármily körülmények közt érvényt is tud szerezni. Ezzel számolni kell. Az ujonc- és adómegetaga-

dással esetleg reá lehet venni, hogy önszántából szűkítse a jogkörét, veszélyeztetve azonban azáltal az ország fejlődése és biztonsága is. Hamarosan tehát a válságot aligha lehet elintézni, mivel a most szemben álló igények, a király és a nemzet akarata összeegyeztethetetlenek. Várni kell tehát, amíg a nemzet a királyt, mint a hadsereg urát, egy csendes, passzív ostrommal megpuhítja. S közben keseregni lehet azon, hogy mily tökéletlen masina a magyar alkotmány, amely ép oly nehezen tud urrá lenni az obstruáló királylyal, mint az önkénykedő obstrukcióval szemben.

KAPUK.

Írta: M. Korniss Aranka.

Meghaltam álmomban az éjjel;
Angyal emelt föl lenge kézzel
És vitt a szellős messzeségbe
Egy hídon, hol rezdülve, égve,
Ép átsiklott a hold korongja . . .

Hűs újj ért alélt homlokomra
Anyáskodó szűz fuvalommal,
S titokzatos kábulatomban
Merev ajkam mosolyra vontam,
S szétnéztem új, tág otthonomban:
Föl a magasba, hol aranyiény
Áradt a mennybolt kék mezőjén.
De szemem nem birt annyi tűzzel
S karom még szorosabbra fűztem
A szeráf lágy hattyú-nyakába,
S egy halk benső parancs szavára
Tekintetem a mélybe fordúlt . . .

Mintha ismert lett volna régen
E táj ködös világa nékem;
E táj, hol sűrögnek az árnyak,
A hervadt lombfosztotta fáknak
Levélhullajtó zokogása
Között rémesen kiabálva,
Hol lázban égve, hol meg fázva,
Szilaj, infárasztó futásba . . .
Egymást lökdösve és vesződve,
Vad daccal törtetnek előre;

S elébe a sok vizsga szemnek
 Sötét, lezárt kapuk merednek . . .
 Lépten nyomon bús óriásként
 Egy-egy kapu . . .

Elreteszelve
 Sok-sok kapu .
 Vasércbe metszve
 Ezer kapu . . .

Mind a kapukat ostromolják
 Egy egész árnyékalak-ország ;
 Apraja, nagyja, veri-rázza,
 Körmét a zárt kapukba vájja . . .

E kép oly sívár, szomorú volt — —
 S remegve kérdém a cherúbot:
 »Hószín angyal, felelj szavamra,
 Kik azok ott lenn e katlanba?
 Mily szörnyű végzet tartja fogva,
 É sápadt árnyakat orozva?
 Mért nyűgzi őket ily nagy átok — —
 Mondd, ismered ezt a világot?»

És szólt az angyal égi hangon,
 Keblére vonva csüggedt arcom:
 »Hogy feledhetted oly hamar el?
 Téged is onnan hoztalak fel . . .
 Lázongva hánykódtál a porban
 Halovány, vérző homlokoddal!»
 S borús mosolyra vonva száját,
 Úgy folytatá könny-fátyolán át:
 »Az odalenn az emberélet,
 Örökké döngetik a kapukat
 Szegények . . .»

Két asszony.

Írta: Hegedüs Gyula.

Két villa épült egymás mellett és csaknem egy napon készült el mindakettő. Az egyik halvány zöldre volt festve — fehér ablakokkal — a másik hófehér volt halvány-zöld ablakokkal. Egy közös telekből hasították ki ezt a kettőt. Szinte erdőszerű park közepén volt a két ház. Hatalmas platonuszok — sugár jegenyék — tarka-barka acserok árnyékában, jázmin és hólabda-bokrok között. Az udvari részen egy-egy szomorú fűzfa. Szép sodronyhálós kerítés. A fehér házé zöld — a zöld házé fehér. A tulajdonosokon bajos volt eligazodni. Pesti emberek voltak, a nevöket is tudták a faluban, de hol az egyik, hol a másik jött ki az építkezést megtekinteni. A fehér házas nézte a zöldet, a zöld házas nézte a fehéret. Egyszer négyen jöttek ki. Mindegyik a feleségével. Azt se lehetett kivenni, hogy a kis barna asszony-e a zöld házas felesége, vagy a magas szőke a fehér házas-e. Hol ide mentek, hol oda! Annyit hallottak a faluban róluk, hogy a zöld házas alighanem piktor, aki képeket fest, oszt' eladja. A másik férfi sovány, nagyhajú barna ember volt. — Az állomási előljáró — aki a postát is kezelte, azt mondta róla, hogy zongorán bűvész. — Ő így hallotta. Egy bizonyos, hogy urak, mert volt pénzüik házat építeni. Gyönyörűen megcsináltatták a kerteket is. Csupa árnyék, fa, bokor, virág. Nyár derekán készültek el a házak. Minden készen várta a lakókat, de bíz azok nem jöttek ki lakni, nyilván nem volt kedvük az új, még ki nem száradt házakba költözni. Tavaszig alig beszéltek róluk. De mikor megjelentek a szállító kocsik

a június végén — megindult a terefere! Megjönnek! Már hoztak is egy ménkü nagy zongorát. Nyolc ember emelte le a kocsiról. De már két hét óta laktak kinn a rejtélyes emberek s még mindig nem lehetett rajtuk eligazodni. Mindig együtt voltak. Hol a zöldék voltak a fehéréknél, hol megfordítva.

Nyári estéken kinn ültek a kertben. Az ember sohase tudhatta, hogy melyik a vendég, melyik van otthon. Azt ki lehetett venni, — amint a vasutnál pletykázták fiatal urak a tennis parti után, — hogy a zongoraművész, a magas barna ember jobbára a kis barna nagyszemű asszonynyal sétálgat, beszélget, pedig az a piktor felesége. — Némelyek úgy tudták, hogy a piktor meg a magas szőke asszonyt festi. Egy bejárós minden ember, aki a postáért szokott menni a vasutra, beszélt egy s mást róluk. Később meg mintha minden megfordult volna. . . .

Augusztus vége volt. Csillagos, holdvilágos este. A levegő szinte meg se mozdult. Öntözés utáni szag, virágillattal keverve, valami buja, szinte kábító nyomással borult az ember lelkére, érzékeire. Mind a négyen ott ültek a kertben. A fehér ház kertjében. Köröskörül mély csöndesség. A kis barna asszony hátradőlt egy támlás tábori széken és bámulta a csillagos eget. Apró, formás lábait keresztbe vetve. Csak körvonalai látszottak a finom bokának és úgy térd felé valami kis fehérség villant ki a sötétben. A szőke asszony két könyökét a térdére támasztva, arcát kezeibe rejtve nézett a csöndbe, a sötétbe. . . .

A piktor törte meg a csendet. — Gyönyörű napnyugta volt ma. Főlséges színek keveréke. Csak volna elég ereje, művészi tudása, gyorsasága az embernek megfesteni, mielőtt változik. Rejtélyes csudája a természetnek. Örökké más és más. . . . Nincs a természetben semmi egyformaság. Mindig

új meg új — színben, formában egyaránt . . . Senki sem felelt rá.

A kis barna asszony alig hallhatóan dudolni kezdett. Valami lágybájós szerelmi dalt . . . A csöndességben szívének a dobogása is mintha kiértzett volna. A barna nagyhajú ember mellette ült. Keze lassan oda ért a kis asszonyka kezéhez. Csak éppen hozzá ért — nem fogta meg. — Szép ez a kis dal ugy-e? — Szép! Gyönyörű! Istenem . . . Istenem, de milyen szép! Imádom! Ezt is, meg mindent, a mi dal! . . . Játszszék valamit . . . A férfi felkelt — de most hirtelen megfogta és megszorította a kis kezét. Mindakettő úgy megremegett, mintha villany szikra járta volna át a testöket . . . A veranda ajtó is nyitva volt meg a szoba kertre nyíló ablaka is . . . Égypár erőteljes gyönyörű akkord után felbúgott a szerelmi dal a zongorán. Mélységes érzés, szenvedély, erő, légység váltakozva áradt ki az ablakon át a kertbe, a csillagos éjszakába, a virág illatos, meleg, buja, kéjes csöndességbe. A kis barna asszony mint a holdkóros, lassan felkelt és támolygó léptekkel ment a hang felé, amely hívta, kérte, vonzotta . . .

A szőke asszony megmozdult. Feje oda hajolt mindjobban és mindközelebb a férfi melléhez. Egyedül voltak. Valami suttogó szó reppent el a férfi ajkáról. Üdvösségem . . . átölelték egymást . . . A dal lágyabb, suttogóbb lett, egy-egy lehellétszerű futam után mintegy beleolvadt, beleveszett a csöndességbe . . . A férfi, meg a szőke asszony végig mentek a platánusz alén a kert kijárásaig . . . egymást átölelve, egy forró csókban összeforrva . . .

A kis barna asszony az ablaknál áll . . . A zongorázó férfi abbahagyta a játékot . . . Szép . . . Főlséges . . . Szeretlek! A férfi lefutott a verandán és karjaiba kapta az

asszonyt. Összecsókolta a szemeit, száját és kéjes gyönyörűséggel kerülgette az ajkát, mintha nem találná. Szinte megroppant a kis asszonyka az ölelés alatt.

— Igen! Igen! Tudtam... ez nem lehetett másképpen... Szólj nekik... menjenek... én nem megyek... én maradok... szeretlek... A szőke asszony ment... Suttogva szólt a férfinak... Tudtam, hogy így lesz, éreztem... én megyek veled... És mentek. Amazok maradtak... Egyszerre elbűjt a holdvilág. Felhő takarta el. Mind a két házban becsapódtak az ablakok. Csend lett. Senki sem maradt a kertben...

A vasútnál mondta el egy fiatal úr ezt a történetet. Ugy mondta, hogy: cseréltek.

MARCEL SCHWOB. Meghalt egy francia író, akinek a hírneve most kezdte a szárnyát bontani. Marcel Schwob, akinek „Le livre de Monelle“ című könyve a német fordítások kerülő útján előbb-utóbb talán hozzánk is eljut, negyven éves korában most hirtelen elhunyt. A Mallarmé tanítványai közé tartozott, tehát már fiatal korában is olyan előkelő és kiváló körben mozgott, ahonnan csak a művészet iránt való ístentiszteletszerű hódolatot hozhatta magával. Különös ennek a nagy Mallarmének és tanítványainak a sorsa. Magát a mestert, aki keddi jourjain maga köré gyűjtötte a lelkes fiatalokat, hogy ötletben dúskáló és kifejezésekben fí noman válogató nyelvén nagyszabású előadásokat tartson a művészetről, az egyetlen szent dologról, amit még tisztelni tudott, kigúnyolják jelképes és nem mindenkitől érthető versei miatt. Tanítványai ellenben a mai francia irodalom legjelesebb reprezentánsaivá fejlődtek. Írásaikban még ott ragyog a mesterük iránt való hódolat, amely ifjúságukkal

összenőtt. Talán az egy Rettét kivéve, aki csak immel-ámmal járt el néhányszor a Mallermé jourjaira, a többiek csak szépet és magasztosat tudnak a „L'Après-midi d'un Faun“ szerzőjéről. Marcel Schwob írásain is meglátszik a mester hatása. Mert annak, amit írt, kevés korrespondenciája van azzal, ami a nagy és felületes olvasó közönséget rendszerint érdekelni szokta. Nem is a tömegnek írt, hanem az előkelő ízlésűeknek, egy fiktív közönségnek, amely titkosan toborozza össze magát. Mivel a németeknek most lunkeoszi szemük van, amivel újabb meg újabb érdekes könyvet fedeznek fel, figyelmük rá esett arra a csodálatos könyvre, amelyet „Monelle könyvének“ neveznek. Ebben Marcel Schwob a szimbolistáknak kissé merész, színes nyelvén fejti ki szubtilis művészete teljes pompáját. A könyvről referátumot írni annyi volna, mint szimbólumokat, amelyeknek ereje és exotikuma a „mi-voilé“, megsejtető mezükben van, csontos meztelenséjükre vetkőztetni. Egy-egy ilyen szimbólum mennyire hasonlít azokra a modern szilfidszerűen elsurranó nőkre, akiket a nyárspolgár kíváncsisága csak kiábrándítón tudna dekolletálni. Szóval, hogy Marcel Schwob ne valami különködő legénynek lássék, az ő könyve azok közé tartozik, amelyek maguk tolmácsolják a legjobban magukat. Művészi munka, amely a maga amateurjeit várja. Meg kell vallanunk, hogy ezen a művén kívül alig ismerünk valamit abból, amit ez a poéta nyilván nagyot és jelentőset alkotott. Jó könyvek utaznak leglassabban, mert szívről-szívre tartják állomásaikat és szív oly kevés van a világon! Néhány ujságcikke, amelyben előkelő és nagy tudásáról, finom ízléséről, elsőrangú művészetéről adott számot, csak rokonszenvesen keresztezik hirtelen gyászba borult irodalmi arcképét. Ilyen poétának elébb váratlanul meg kell halnia, hogy nagyobbkörű érdeklődés forduljon művei felé. A nekrológok néha valósággal „fedeznek“, de kár, hogy „a holtak oly gyorsan lovagolnak“.

IDEGEN KÖLTŐK.

AZ ÖRÖK ILLAT.

— Leconte de Lisle. —

Ha a lahóri rózsza — a nap virága —
Illat-lelkéből cseppet hullatott
Agyag, kristály vagy arany fiolába:
Égő homokra széilocszolhatod

Tenger, folyók elönthetik — hiába!
A szentségtartó, melyet áthatott,
Szétzúzva is megőrzi még magába'
S porában is, az édes illatot.

Igy szívem nyílt sebén át elszivárgott
Az égi nedv: kimondhatlan szerelmem,
Mely Érte, Érte, ugy tüzelte lelkem!

Bocsánat néki! Kívánom legyen áldott!
Időn, koron túl, boldogítva engem
A halhatatlan illat él szívemben!

A VÉGTELEM.

— Edouard Grenier. —

Kifürkészhetlen relytélylyel tele
Gördül a Végtelen tova
S a földet úgy hordozza kebele,
Mint gyermekét gyengéd anya.

A föld, míg az étheren átuszik
Hordozza azt a zöld kehelyt,
Amelyben a tengerviz aluszik
És egy cseppecskét el nem ejt.

Hordozza a tenger felületén
 Hajónkat, mely a véstől sem remeg
 Hajónk pedig visz nagy fedélzetén
 Matróznépet és engemet.

S kit tőle messze űz rossz csillagom:
 Vándormadár én idelent
 Szívemben az ő képét hordozom
 S benn' fölfelem a Végtelent.

A VÖLGY HALOTTJA.

— Arthúr Rimbaud. —

Zöld rét-csík, melyen át dalos patak szalad,
 S ezüst foszlányokat akaszt a friss füvekre,
 Körül büszkélkedő mogorva hegyfalak,
 S a völgyben napsugár szikráz, pezseg nevetve

Egy ifjú katona nyitott szájjal, hanyatt
 Elnyúlva fekszik itt a keskeny völgy ölébe',
 Alszik... mellette fű, virág hajlonganak...
 Oly sápadt, bár a fény záporban hull fölébe.

Mellette fű, virág... Mosolygva szendereg,
 Mosolygva álmodik — mint egy lázas gyerek...
 Ringasd, Természet, el forrón: szegényke fázik.

Nem érez illatot, hang nem rezdül fülébe,
 Alszik a nap tűzén, kezét mellére téve
 Alszik... jobb oldalán két seb pirossa látszik.

Fordította: Gábor Andor.

A szerelemről.

Irta: Papp Dániel.

2

II.

A tudománynak, ha úgy akarom, sportja is van. Neve: új-pozitivizmus. Ha így fogom fel, előtanulmányokat sem követel, csak önbizalmat, ahogy biciklire is ülhetek mechanikai előismeretek nélkül. Mint minden sportág, kezdetben edző hivatású s a kiválasztottak terrénuma, de utóbb a plebejikus mulatságok közt vész el. A tudomány sportemberei, akik nem tanultak a klasszikusoktól mérsékletet, a königsbergi prófétától absztrahálást s a berlinitől dialektikát, merész gimnasztikával száguldanak előttünk s ha kaput nyitunk nekik, közlik felfedezéseiket. S ebben az esetben látkörünket tágítják, ismereteinket szaporítják, de midőn tovább száguldanak, magukkal viszik logikánkat. Ah-Fe-hez hasonlítanak, Bret Harte alakjához, a kulihoz, aki egy húszdolláros aranyat hoz a nélkülöző családnak, de midőn távozik, a pitvarban összelopkodja a fehérneműket s magával viszi a legszükségesebbet. Találtunk egy új-pozitivistát, egy olaszt, aki román módra túloz s a szerelmet pathologikus állapotnak, magyarán betegségnek mondja. Mindenekelőtt vele kell tehát foglalkoznunk, mert ha a szerelem csakugyan betegség, akkor nincs tárgya ennek az értekezésnek. S kell vele foglalkoznunk, mert mások is olvashatták, nekünk pedig szükségünk van rá, hogy a szerelmet mindenki normális és általános képnek lássa.

«A szerelem érzelmi kívánság, — mondja Scipio Sighele, az olasz; — azt kell kutatnunk, hogy ebben a lelkileg nemesebb értelemben egészséges állapot-e a szerelem, vagy pedig betegség? Azt kell felelnünk erre, hogy a szerelmesek nem normálisak és épp azért nem is egészségesek. Mert a szerelem a legmagasabb értelemben mindig szenvedélyes és már ebben a szóban, hogy «szenvedély» — betegség rejlik. Az orvos rögeszméről, kényszerképzetekről és kényszerérzelmekről beszélhetne a szerelmesek láttára. A szerelemnek azonban nemcsak néhány tünete közös a neuraszténiával (kényszerállapotok, impulzív mániák, beteges felhevülések), hanem maguk a szerelmesek nagyban hozzájárulnak büntetkekhez és öngyilkosságokhoz és mindezekben az esetekben zavartaknak látszanak. Kérdés: becsméreljük-e ezzel a sze-

relmet? Éppenséggel nem. A betegség semmiesetre sem zárja ki, hogy éppen annak van jótékony hatása a fajra, ami az egyénnek szenvedés; az egyes ember mártíriuma az emberiség érverése. Keletkezhetnék-e gyöngy, ha a kagyló nem betegedne meg? És ezért nem becsüljük kevesebbre a gyöngyöt!»

Ez a gyöngyhasonlat kitűnő, s eszméjét körülbelül Lombroso is kifejezi, midőn ugyancsak patholog-pozitív módra a lángelmét mondja betegségnek. De Scipio Sighele nem jól állítja fel a tételt. Nem így kellene szólania az ítéletnek: «Épen annak van jótékony hatása a fajra, ami az egyénnek szenvedés,» — hanem emigy: «Ami jótékony hatású a fajra, az az egyénre nézve szenvedés». E formában alineává válnék az, amit ő generalizál s ebben a formában új nem volna a magyarázat, csak orvos-pszichológiai jegyzet a schopenhauerizmushoz. De természetesen mindenáron újat kell mondani s ha szükséges, a beteg szerelmezt kell tenni a szerelmes ember típusává. Vagy akár az egészséges szerelmezt is fel lehet tüntetni ilyen típusnak. A téma ugyanis mintegy magától kínálkozik az új pozitívizmusnak. A jelenségek tudvalevőleg háromfélék: természeti, lelki és szociális jelenségek. A szerelem, magától értetődik, szintén mind e háromféle jelenségek komplexusa s már most sincs könnyebb, mint a pszihikai kört kinevezni betegségnek. Igen egyszerű dolog az affektust (ami nélkül élő ember nem képzelhető) neuraszténikus tünetnek minősíteni; a normális ember öröme, bánata, haragja, ami más kérdésekben egyszerű affektus, ha szerelem forog szóban, Scipio Sighelénél nyomban átváltozhatik betegséggé. De ennek az a következése, hogy e tudós szerint affektussal lenni annyit tesz, mint betegnek lenni.

Folytassuk tovább ellenvetéseinket.

Ez a gondolatmenet az új-pozitívizmusnak igaz és kétségtelen virága: a létben minden, ami nem nyers, hanem szubtilis, degenerálódáson, vagyis betegségen van fölépítve. De azt hisszük, ha a szerelemről, a legszubtilisebb érzésről sikerül kimutatnunk, hogy nem pathologikus, hanem egészséges állapot, akkor szintén alapos kétségeink támadhatnak az egész új pozitív-pathologizmus ellen. Midőn ehhez hozzáfogunk, érdemes lesz elgondolni, honnan származhatik a végperceit élő századnak az a becsületes fogékonysága, mely bizalommal honorál minden pozitív-patholog törvénycikket. Ha elgondoljuk ezt, az évszázadnak azt a defektusát kell meglátnunk, amelyet nem tartottak eddig érdemesnek megfigyelni. Nevezetesen bő frazeologia övezi a XIX-ik századot és Stephenson, Morse, Edison és Siemens idővel majd

eleget vitatkozhatnak azon, hogy a gőz, a táviró, a telefon vagy a villamoskocsi századának kell-e elnevezni a XIX-ediket. Vitájukhoz az elysiumi majoránnagyepen, édes heveréseik közt hozzászólhat még sok hisztorikus, költő, bölcsész és államférfiú is. Goethe hajlandó lesz az évszázad csillagzatából az ideális egységet kiolvasni, Lajos Fülöp a népszabadság századának, a párisi kommunisták ellenben öldöklő középkornak nevezik majd a századot s a jó Lavisse tagadóan fogja rázni a fejét s korunkat a nemzeti átalakulások korának fogja hívni. Quot capita, tot sensus. De kérdezzétek meg azokat, akik végigélték ezt a századot s a XX-ikat vérszegény tagokkal s megviselt idegekkel köszöntik; azok a múltba tekintve, meg fogják látni ez eltűnt korszak nagy defektusát, miként a régi nevelő hibáit világosan látja a férfivá érett fiú.

Ez a század mindenben szabadon próbált gondolkozni, csak a testnek volt korlátlan zsarnoka s akik itt vagyunk, kisebb-nagyobb szellemi kohók munkásai, azok mind abban a szellemben növekedtünk, hogy a testi erővel rendelkezni a mézárosok hivatása. Testet edzeni, torna-Jahnnak vagy boxoló angolnak lenni — ebben a században nem tudott világnézetté alakulni, csak a század legvégén tör elő (most már egészen antihigienikus túltengésben) a testedzés mindenféle mulatsága. Micsoda járt együtt ezzel a hiánynyal? . . . Az, hogy a rohamos szellemi fejlődéstől testileg inferiorissá vált ember megcsinálta a gyöngék arisztokráciáját. Hallatlan osztálygögje az emberiségnek! Cheops pyramisa nem nézi úgy le a kúnhalmokat, mint az elsenyvedt lateiner vagy szobatudós az erős izomzatú embert. S ennek a szegény, esenevész klasszisnak természetesen kapóra jön minden pathológ pozitívizmus. A tényt, a testi degenerálódást el kell ismernie, mit tegyen hát? Rangemelésben részesítette a szomorú kvalitást s a degeneráltságban büszkélkedni kezdett. Az emberiség egészben véve sem komolyabb, mint a tizenhat éves kisasszonyok, akik a sápadtságot tartják előkelőnek. Persze, a komolyság hiánya abban is meglátszik, hogy az örökösök miként bánnak az örökséggel. A XVIII-ik század rokokó-embere megkezdett munkát hagyott az utódokra; művészet, bölcselkedés és természettudomány, abbanhagyott porcellánfestés volt e derék hajporozott ősnek, akit a tudás vágya elvezérelt egészen az alkiniáig, -- de aki kerül fordul s a kormos tégelyek közül minduntalan visszalejt a táncterembe vagy hallalít kürtől az erdőn. Egyáltalában nem erőlteti meg magát sem a tudományban, sem a technológiában,

hadd folytassa a XIX-ik századbeli ember. S az örökös jó, kielégített várakozással ragadja meg az örökséget, a készülő kincseket. Ecsetje, kalapácsa serényen villog, a kincshalmaz szaporodik, a földkereksége bámul s a munkás csak későn gondol arra, hogy el van csigázva . . . Ekkor előáll a pathologopozitívista s odaharsogja a vigasztalást: «Vigasztaljon meg a te testi gyöngeséged, mert ez a te kiválóságod». S a kultúremler hisz a degenerált idegben, mint a Bayard de Volok hite volt a kék vér. Egyforma rajongás mindakettő, mert ilyen kvalifikáció sem egyik, sem másik nincsen. A keresett defektusa a XIX-ik századnak: gőg a gyöngeségben.

Scipio Sighele átvitte a századnak ezt a szellemét a szerelem problémájára, — kizárván a szerelemből az egészségeseket, a szegény lenézett egészségesekeket, akiket már Demokritos is kizár a Helikonból. Hogy a szerelem ama finom érzések összessége, amelyekkel nem rendelkezhetik az erőtel duzzadó kovácslegény! . . . De az ujságok mást beszélnek. A szerelmi drámák hősei, akikben leginkább teng túl a szerelem lelki köre, jobbára a kézműves osztály erős izomzatu alakjai . . . A Parasztsbecsületet is eljátszsa a legegyszerűbb nép mindenfelé s Turiddut nemcsak Sziciliában ölik meg, a német havasok alján s a magyar rónán is ott párolog vére . . . S a regényes szerelem legrégebb alakjai abból a korból valók, midőn a degenerált idegeket még nem ismerte a földkerekség; a vértezett Landsknecht és Minnesänger a legpompásabb testi erőt egyesítette a legideálisabb szerelemmel . . . Hol az igazság? . . . Alighanem a galamb figyelmeztet rá a déli verőfényben. Végtelen turbékolás és szárnycsattogás a háztetőn, — mi ez? A galamb hirdeti, mily nagy emóciói vannak nála a szerelemnek, a galamb hirdeti, hogy amit megakarunk tagadni a kovácslegénytől, az végig a gerincesek világán, mindenütt megvan: az aránytatanság a szerelem jelentősége s ama nagy emóció közt, amelylyel a szerelmes individuum megilletődik. Micsoda indokolatlan zaj egy kis tollas állat szerelméért! Oh igen, a kovácslegény sem kisebb nála a szerelemben s ha az első különbözetet vesszük, hogy tudniillik mily óriási a differencia a szerelem természeti jelentősége s a kíséretében fellépő affektus között, akkor micsoda csekélylyé törpül az a másik differencia, mely a jóidegzetű ember szerelmét megkülönbözteti az elfinomult emberétől! . . . Egy pár sóhajtás és egynéhány köny csak, amivel a neuraszténikus lovag fölötte áll az egészségesebb szerelmesnek. Különben egyforma hősei vagyunk mindnyájan a szerelemnek.

III.

A szerelem tehát általános s a szerelmet szociális vonatkozásaiban nem kutatja a filozóf elme. A bölcsélet a faji ember szerelméről terjesztett el egy füszeres elméletet, most lépünk közelebb önmagunkhoz s vizsgáljuk szerelmében a társadalmi embert. Szemünk az idő láncsorának legtulsó végén fog megakadni, ahol az első szemet kovácsolja az ősi ember. Még kőbalta és állati bőrpalást sem hever mellette, de pihenő sziklája mögött már ott guggol az ősi asszony. Ez a legelső szociális kör; kéttagu, vagyis az egyetlen elképzelhető homogenitás a kulturában. Általában az őstörténetet s a hagyományt még fantáziám sem tudja tovább követni, mint eddig a képig. Az ősember alakja mindnyájunk gondolkodásában férfire és nőre válik s a harmadik millió esztendőt nem tudom visszaképzelné, mikor még a legfejlettebb gerincesek is hímnősek voltak. A multa nézés hatása a kétneműség, vagyis a társadalom kezdődik szerelemmel . . . Honnan tudhatom meg, hogy mily törvényei voltak e primitív társadalomnak? Kétségtelen, hogy amint a kőszénből sejtem az özönvízelőtti világot, úgy a mai ember és a mai asszony viszonyából kell következtetnem a legelső szociális körre is, a szerelemre. De a mai emberben csak a nyers organizmus a régi: a szellemi és erkölcsi maradványok esetleg megtéveszthetnek. Nem tudom ugyanis, hogy ami maradvány, az csakugyan a legősibb őstől származik-e vagy valamely későbbi primitív, de már bővültebb társadalmi folyamatnak az eredménye. Így vagyok az Isten-eszmével is: a theologus rámutat a természetfölöttiben való hitre, amely a polinéziai szigetek lakójában s talán még a tűzföldi vademberben is megvan. Eszményiségemnek ez jólesik s hajlandó vagyok elfogadni a bizonyított tételt: az Isten-eszmében való hit általános és a legprimitívebb emberben is megvan. Holott egy csöppet sem érdemlem meg az empiriámban való hitet: mert nem akarom észrevenni, hogy a tűzföldinél primitívebb ember is élt valaha s az ő lelke már kívül esik a posthumos tapasztaláson.

Hasonlóképp nincs hát igazi tapasztalásom a legelső szociális körről s az ősemberre, még a fákon ugráló szigetlakókról is hiába következtetek. Nem tudom a pithecanthropos Erectus koponyájával gondolkozott-e s ha igen, beszélt e már és milyen terjedelmű szókat. Színe és szőrbundájának kvalitása is ismeretlen előttem. De egyet kombinálhatok. Bizonyos, hogy mielőtt tudott valamit, kezdetben semmit sem tudott. A kőkorszak előtt volt a vegetatív korszak s az ősnék életnyilvánulásai voltak, de nem voltak alkotásai. A Homo

incognitus Mátyás király lustáit messze föltülmúlja, semmit sem produkál, a mesebeli növények árnyékában még a nemzésnek sem jön tudatára, ha ismereteit és értelmiségét minimálisnak vagy gyermeketegnek veszem, föltétlenül hinnem kell ebben. A Homo incognitus egyszersmind ignoráns is s a causálításból legfőlebb csak a rögtönöset és a szemléletit érti. Az ősvilág függését letépi a fáról s a dinamikus okot esetleg sejtí, s megvágja a lábát s a gonosz sziklát esetleg megütlegeli, mint a gyermek. De bensőbb kauzalitást még nem tanúlt, a messzebb eső oki összefüggést nem ismeri — s egy reggel aztán a tengerpart forró homokján megpillantja az ok szerint megfejtetlent. Az ősemlő társa, az őssaszony gyermeket hoz világra! . . . Az ősvilág valószínűleg messze van minden emlőstől, az ősvilág emlősei förtelmes fenevadak s az első finomabb agyvelő messze menekül tőlük: a férfi valószínűleg nem is látott még szaporodást, vagy ha látott, képtelen volt összefoglalni a ható körülményeket. Ugyanez történik vele most is, (még a kultúremlő is így háméskodnék, ha nem részesült volna oktatásban!) a forró homokon egy verejtékes, de életet adó asszony áll előtte s ő, aki még egy kőbaltát sem tud létrehozni s a szaporodásban még csak nem is sejtí a részességet, — dermedten áll meg. Először rezeg át szívéen az egyenlőtlenség érzése, — ő a megszégyenített, az incapax s aki valamit létrehoz, az az asszony! Mit gondoltok? Ha ez az alázat és bámulat a legősibb formája a szerelemnek, (vagyis érzelmi komplexummal finomított nemi viszonyoknak), akkor a szaporodás valóban nem czélja, hanem eredete a szerelemnek!

(Vége következik.)

Politikai Hetiszemle.

Szerkeszti: SZABÓ KÁLMÁN.

Minden héten (vasárnap) megjelenő politikai társadalmi és művészeti lap. Előfizetési ára félévre 10 kor. Mutatványszámok kívánatra küld a kiadóhivatal:

VI. Izabella-utca 44/a.

A RENGETEGBŐL.

Bolyongva bejárom a rengeteget
Itt egykor élém egy tündér lebegett.

Hol ember alig járt s madár se jár,
Csak minket csalt ide akkor a nyár.

Egymást sohse láttuk mi azelőtt,
Ugy rémlett mégis rég ismerem őt.

Ő jött im, a legszebb asszony élém.
Ő, almaim álma — vadon közepén!

S csak néztük egymást — se szó, se beszéd —
S megfogtam s kezemben hagyta kezét.

Szívünk csupa lang volt, ajkunk csupa vágy —
S a rengeteg mélye a nászi ágy.

Itt súgta: oly ifju vagy, oly daliás!
Még így nem ölelt-csókolt soha más!

Ott súgta: maradnom még se szabad.
Titkolnom kell a csókjaidat.

És súgta: ha többé tán sohse látsz,
Épesszen utánam a sírig e láz!

S gyorsan tovatűnt... Hova? Nem tudom én
Csak keresem újra a vadon ölen.

Elfáradtam hajh, ezernyi tusán...
Mily üdvöm lenne a sok kín után!

S úgy rémlik, im, ott jön... Oly lopva suhan
Rám néz, — de ah, oly búbánatosan...

Dal zeng a sűrűn, — epedve, buján...
S ő arra megy — ah, megy az új dal után...

S elrejti őket a rengeteg...
Ifjuság, ábránd, — isten veletek!

Telekes Béla.

Tépelődés.

Írta: Szilágyi Jenő.

November 5.

Mától fogva naplót írok.

Szükségét érzem, hogy leírjam az érzéseimet és följegyezzem az eljövendő napok eseményeit. Vajjon lesznek-e?

Most éjszaka van és útközben hazafelé egyre monologizáltam és a kezeimmel hadonásztam. Egyszer, amint egy utca sarkán leléptem a gyalogjáróról, majdnem elestem, mintha ittas lettem volna; sőt az utat is eltévesztettem és nagy kerülővel értem haza.

Rettenetesen zavarosak az érzéseim és a gondolataim. Szeretném, ha nyíltan beszélhetnék valakivel és elmondhatnék neki mindent, amit magamban elmondok.

Nem. Ez ostobaság. Ehhez senkinek semmi köze. És hátha tudnia sem szabad róla senkinek? Ki tudja?

Megpróbálom, így talán jó lesz. Naplót írok.

Pedig, — édes istenem, — úgyszólván semmi sem történt. Megismerkedtem egy asszonnyal, ennyi az egész. A hálósobájában tűz ütött ki és elhamvasztott néhány bútor-darabot és ma bejött a hivatalba, mert keveselte azt az öszszeget, amelyet az intézet felajánlott. Be akarja perelni az intézetet — és énám bízták a dolgot, hogy rendezzem el vele. Holnap el kell mennem a lakására, hogy én is megbecsüljem a kárt.

Gondolkodom — és nem jut eszembe, hogy voltaképpen miről is beszélt ma az az asszony. Nem tudom, hogy mekkora összegről van szó és a nevére is alig emlékszem. Istenem, — gyönyörű asszony. Magas, erős, fekete. A szeme égő, csillogó és a tekintete mély, — csodásan mély. Ilyen tekintetet még sohasem láttam. Mikor a szemembe nézett, úgy éreztem, mintha eleven tűz csapna föl a testemben.

Rettenetes volt. Reszkettem. Éreztem, hogy a kezeim

egyszerre hidegek és nedvesek lettek és a fogaim össze-
verődtek, mintha a hideg lelt volna. És alig tudtam beszélni.

Az első pillanatban az kapott meg, hogy csodálatosan
hasonlít Ellához. Középuitt elválasztott és lesimított fekete
haja, — ugyanaz. Az orra vékony, egyenes és csaknem
átlátszóan rózsaszínű és az arcbőre síma, fehér, — mintha
őt láttam volna. Csak az ajka húsosabb és pirosabb a
szemöldöke tömöttebb és a szeme . . . Olyat még nem
láttam.

És folyton arra gondoltam, hogy Ella szakasztott ilyen
lesz, mihelyt asszonynya válik. Ilyen észbontóan csak assz-
zony tud nézni és ilyen csábítóan csak asszony tud mo-
solyogni.

És azóta folyton rá gondolkodom. Azaz nem, — egyszerre
gondolok mindakettőre. Szinte nem is gondolataimban érzem
az asszonyt, hanem a testemben. Mintha mezítelenre vetkőzve
folyton mellettem lenne.

Nem tudom, mi fog történni. Szeretem Ellát, —
most még erősebben érzem, mint máskor, hogy szeretem.
Holnap mégis az asszonyhoz megyek. Nem tagadom: vágyó-
dom rá. Vágyódom rá és félek tőle. Mert ez nem lesz sablon-
szerű kaland, ha valóban az enyém lesz. Mert így, — így
még sohasem vágyódtam asszonyra és félek, hogy nem tudok
majd elszakadni tőle.

. . . Ellát ma nem mertem meglátogatni. Alig merem
leírni: rettenetes erővel akartam, hogy az enyém legyen, —
egészen az enyém. És úgy érzem, hogy ha megtenné, száz-
ezerszer mélyebb, hatalmasabb szerelemmel tudnám szeretni.
Máig nem gondoltam arra, hogy ez a szerelem még nagyobb
is lehetne. Most érzem. A gondolata is elűz a fejből min-
den más gondolatot és megszabadít a vágyaimtól.

Érzem, hogy csak Ellához menekülhetnék az asszony
elől. Ezt pedig nem szabad! Nem szabad! Nem szabad!

November 6.

Leírom a nevét, sokszor, egymásután. Nem tudom: —
minden meg van benne és mégis olyan üres. És olyan ide-

gen. Egy név — és gondolkodnom kell, hogy tartalmat kapjon. Mintha nem emlékezném a viselőjére, vagy mintha alig ismerném. Idegen és mégsem közömbös, — van benne valami, ami megriaszt. És eszembe jut a ház: közönséges, szürke és nagy. A kapun és a kapu mellett a falon sok tábla függ. Emlékszem, az egyikén jobbról kávéscsésze, balról tejesköcsög áll. Abban a házban kávémérés van — igen. Tudom, emlékszem, odatalátnék, anélkül, hogy a számot keresném: és mégis, a ház is idegen, nem szeretem és nem gyűlölöm. És mégsem olyan, mint a többi. Valami más. Félelmetes, mint egy nagy, szürke kutya.

Pongyola volt rajta, egyszerű, barna, amelyet nagyon sok asszony visel. Az előszoba homályos volt és ő nyitotta ki az ajtót. Előbb rám nézett, mintha gondolkodnék, azután hirtelen mosolyogni kezdett, mintha eszébe jutott volna valami. És furcsa, hogy olyan idegenül hangzott, amint azt mondta: »Igen, ön az? Tessék.« Előbb még beszólt a konyhába és mondott valamit a szakácsnőnek, azután bevezetett a szobába.

Most este van és csak most jut eszembe, hogy akkor még fészületlen volt. Némelykor milyen ostoba az ember! Nézttem, nézttem és nem vettem észre, hogy fészületlen. A szeme csillogott, mint tegnap és csak most látom, hogy a haja oldalt, balról rendetlenül összecsomósodott és eltakarta a nyakának egy részét.

Isten tudja, miért: leginkább a puha, fehér kezeit láttam. Az egyikén nem volt gyűrű, a másikon is csak egy, a kissé vastag karikagyűrű, amely belesímult az ujjába mintha a hús lassanként fölé benőne. És amint a kezét meg a gyűrűt láttam, érthetetlen eszmetársulással eszembe jutott egy picike, fehér öleb.

Alig emlékszem, hogy miről beszéltünk, mert folyton másra gondoltam. Némelykor értelmetlenül mosolygott, — lehetséges, hogy ügyetlen voltam. És mosolya még jobban megzavart. Néha, egyetlen mozdulattal meg szerettem volna ölelni és ilyenkor hirtelen hideg lett a fejem és a fogaim elvástak, mintha valaki tüveget karcolt volna, azután égett a

fejem, mert az ajkamon éreztem a húsos, meleg száját. Mászor meg hidegen, nagyon hidegen — és bizonyára ostobán — néztem rá és olyan idegennek tűnt, mintha először láttam volna. És amikor elmentem, megcsókoltam a kezét és nem eresztettem el rögtön. Engedélyt kértem, hogy csatlakozhassam hozzá, ha valamikor véletlenül találkozánk az utcán. És — nem tudom, naivság volt-e, vagy cinikus öntudat, — nagyon egyszerűen és nagyon nyugodtan azt felelte, hogy rendszeren négy és öt óra között megy el hazulról és csaknem mindig az Erzsébet-köruton jár. Akkor már az előszobában voltunk és én majdnem öntudatlanul azt kérdeztem: »És holnap?«

És ő rögtön felelt:

»Igen, holnap a mamához megyek, még pedig már négykor, mert a mama azt akarja, hogy soká maradjak nála.«

Mosolygott és mégsem volt olyan kacér, mint egyébkor.

Olvasom, hogy mit írtam ide tegnap és látom, hogy a dolog kissé megváltozott. Az asszonyra gondolok, azután Ella jut eszembe és nem látom már őket együtt. Talán azért, mert fésületlen volt? Furcsa, — Ellát még sohasem láttam fésületlenül. Mekkora ostobaság! Nem hiszem, hogy ez lenne az oka, de nem tudom, hogy mi.

Vacsora után fölmegyek Elláékhoz és remélem, nyugodt leszek. Istenem, hiszen olyan ártatlan dolgokról beszélgetünk és olyan szépen tervezgetjük a jövőt.

November 7.

Tegnap nem írtam ide, mert nem is kételkedtem benne, hogy megvárom az asszonyt. Az utcán ismét olyan volt, mint tegnapelőtt a hivatalban. Elkísértem. Nem tudnám leírni, miről beszéltünk. Az ő dolgáról is, — meg minden egyéb-
ről. Némelyik szót, ha nyomtatva lenne, dült betűkkel kellene nyomtatni. Különös, hogy némelykor akaratunkon kívül is mélyebb értelme van a szavaknak, — valami gondolat, amely a nyomukban támad. Vagy csak én érzem úgy?

Holnap délelőtt bejön a hivatalba és véglegesen elren-

dezzük a dolgot. Az intézet többet fizet, mint amennyit először ígért.

Vajjon kedves lesz-e irántam?

November 10.

Ma nem láttam. Lehet, hogy vendég volt nála és otthon maradt. No lám, most már azt jegyzem föl, ha nem találkozunk.

november 15.

Gondolkodom.

Voltaképpen nincsenek is gondolataim. Teát ittam az imént, amelyet a spirituszforralón főztem és most valami csodás, jóleső melegség száll föl a testemből. Nagyon boldog vagyok. Olyasfélét érzek, mint a jóllakott ember, aki pihen és emészt, — csak hogy ez az érzés nem nyomja el a gondolatot, nem, ellenkezőleg, ez váltja ki belőlem és magába szívja.

A testem könnyű, végtelenül könnyű. — szinte repülni tudnék — és mégis a testemben érzem, hogy nagyon boldog vagyok. És ez az érzés tanít meg gondolkodni: valami gyönyörű filozófiát gondolok végig, de nem tudnék neki szavakat adni, — csak érzem...

Ma, — igen, ma. Ma az enyém lett. Előkészítés nélkül, hirtelen, — szinte magától. Gondolkodom rajta és úgy érzem, hogy amit tettünk, óriási, leírhatatlanul nagy dolog. És nem értem, hogy hogyan eshetett meg ilyen hirtelen, szinte magától.

Kutatom a lépéseket, amelyek idáig vezettek. Önmagában és külön valamennyi apró, — szinte semmiség. És mégis, lassanként érteni kezdem, — nem, ezt is csak érzem, — hogy misem volt természetesebb annál, minthogy az enyém legyen.

Le akarom írni, szépen sorjában; — és most már elhiszem, hogy valóban gyötrelmem az írás. A szavak üresek, gvöngék és nem mondják ki azt, amit érzek. Alig merem leírni a szavakat és mindegyik fölött gondolkodom — és amikor leírom, nem tetszenek és áthúzom őket. Végül pedig

idegennek tünik az egész, — nem úgy írtam le, amint akartam.

Elülről kezdem.

Csúnya, szürke, nedves idő volt. Olyan, mintha valam; nagy betegségben szenvedne a város és elgyengült volna. Az utca csöndesebb volt, mint máskor és a kocsik zaja kisebb volt; mintha lassabban járnának. Olyan különös volt minden és folyton a kórházra gondoltam, ahol tiszta és mégis nehéz a levegő és ahol lábujjhegyen járnak és suttogva beszélnek az emberek.

Félőtkor jött és a belvárosba indult, hogy egyet-mást vásároljon. Rosszkedvű volt. Keveset és kurtán beszélt, alig mosolygott és furcsán nézett rám, szinte bizalmatlanul, mintha kutatna valamit bennem. A szeme bágyadt és nedves volt és én úgy éreztem, hogy ugyanaz a kifejezés ül benne, mint a fölleges égen és a lucskos utcán.

Én pedig szeretem a ködöt és jókedvre derít az eső. Amikor a zápor élesen, szinte sírva veri a földet és az emberek elrohannak mellettem, anélkül, hogy rám néznének és senki sem törődik velem: olyankor kiáltani szeretnék örömben. Énnekem erőt és ihletet ad az eső, tele vagyok érzéssel és föl szeretném emelni a karjaimat, hogy szónokoljak. Olyasfélét érzek, mint mikor egy magas hegy tetején állok és nincs mellettem senki, akinek a jelenléte zavarna.

Beszéltem és a beszédemnek nem a tartalma volt fontos, hanem a hang, amelyen mondtam. Tele voltam érzéssel és impresszióval és melegség áradt ki belőlem. Gyakran nézett rám és láttam, hogy jólesik hallgatnia a beszédemet. Leginkább a szerelemről beszéltem, — de csak általánosságban — és gyakran éreztem, hogy nagyon, nagyon, szenvedélyesen szeretem.

A belvárosban, öt óra tájban, megeredt az eső és beállottunk egy kapu alá. Egy ideig vártuk, hogy elálljon, de egyre jobban esett és ez idegessé tette. Rámnézett, mintha tanácsot kérne tőlem, azutáa hirtelen összefogta a szoknyáját és hadarva mondta: «Eh, jőjön, kísérjen haza!»

(Vége következik.)

HAJNALI UTAZÁS.

Megy a vonat prüsszkölve, zakatolva,
Benne mogorva, álmos utasok.
Itt ülök az ablaknál egy sarokba
S a szürkeségbe kipillantgatok.

A nap az éjjel csak most vívja harcát
S már kint görnyed a falvak népe mind.
Az egyik agg ép most törüli arcát
Az izzadságtól és felém tekint.

Szemünk egy futó percre összevillan . . .
E nézést soha nem felejthetem ;
A két öreg szem mind elmondja nyíltan,
Mi szívében él titkos rejteken.

Oh mennyi év gyötrelme sír le róla,
Mily sok keserves emberösmeret,
S mintha e nézés engem panaszolna,
A szégyen fojtogatja lelkemet.

Szeretnék csak egy percre odalépni
És szólni hozzá: «Te szegény paraszt,
A mi neked fáj, a mi szíved vérzi
Hidd el, veled én mind átérzem azt.»

De a vonat tovább fut zakatolva,
Emberek, tájak — minden elmarad.
Egyszerre lángra gyúl a hegynek orma,
És izzó fényben fölragyog a nap.

Káprázó szemem tompa kábulatban
Egy pillanatra félig lecsukom . . .
S úgy rémlik: ott fent óriás alakban
Tán Dózsa György ül égő trónuson.

Mezarthim

Noblesse oblige.

Írta: Silvestre Armand.

Egy tikkasztó nyári estén nagy sürgés-forgás volt egy kis francia község főterén: népünnepélyt rendeztek a község patronusának tiszteletére.

A szabadban kirakott ételek és a füstös lampionok gőzétől a levegő különböző szagoktól terhes. A színes lampionok szegényes fényénél mindenféle árút kínálnak a sétáló közönségnek. A tér egyik sarkában egy sípláda fülsiketítő hangjai mellett forognak a fa-lovak és szép, fiatal lányok hó-fehér főkötőcskében, tartózkodás nélkül szökellnek a keménynyakú lovakon.

E caroussel körül egymást éri a sok sátor. Itt pattogó fegyvereket, és fényes aczél-késeket, amott ánizsszal fűszerezett lepényt árulnak a legkülönbébb formában; ezek mellett vannak a lövöldék, a hol egyik-másik a karabélylyal és az ártatlan ijjal való ügyeskedését mutatja ki. Tovább egész sor kisebb sátor idegenországbeli, főleg török-czukorral megpakva, le egész az egyedül álló holdtól megvilágított templomkapuig, a melynek közelében van felütve a pompás cirkusz a hová a mulató nép arisztokráciája sereglik.

Valóban nem megvetendő a derék vidéki cirkusz cseh zenekarával, klasszikus »dummer August«-jával, a kire egész este a pofonok özöne zúdul; a dresszirozott ponnyk megmutatják, hogy a nagyra becsült közönség körében melyik inyenc, melyik szerelmes vagy fukar.

Párisnak azon a területén, a hol világhírű vállalkozók építik fel közsinházaikat és hatalmi körükbe nem engednek senkit se betolakodni, persze nem merészel ilyen cirkusz befúrakodni, de itt a Boleslas igazgató által vezetett spanyolorosz cirkusz elsőrangú mulatóhely volt, legalább annak hirdették a nagy tarka plakátok.

A cirkusznak tizenöt lova, három bohóca, számos műlovarja, műlovarnője és egy légtornász-családja volt. Vidéki viszonyokhoz képest kitűnő társulat és így könnyen érthető, hogy Boleslas úr, mint ilyen művésztársulat igazgatója, roppantúl büszke volt hatalmi körére. Egész nap megközelíthetetlen arckifejezéssel ült a kávéházban és alig emelintette meg sapkáját, ha társulatának egy-egy tagja a kávéház előtt elmenve köszöntötte. Mert hát az embernek sosem szabad elfelejteni, hogy mi és hogy mi illeti meg!

Egy nagy vászonsátor, melyet négy petróleumlámpa világított (melyek azonban jobban füstöltek, mint más huszonnégy lámpa) egy rossz, foltozott szőnyeg, mely egy szénarakásra terítve dombot képezett — ez volt az egész, több mint szerény dekoráció, melyen Lilla kisasszony mutatványait végezte, mialatt bátyja egy nyurga legény, kegyetlenül ütött a dobra, mely nehezebb volt nála és a melyen valószínűleg már a nagy császár idejében verték a generalmarsot.

Lilla rendkívül ügyes volt. Egyszer rövid kardpengét áncoltatott homlokán, majd pedig a legkülönfélébb tárgyakkal dobálódzott; előbb egyszerű réz-golyókkal, aztán kisebb-nagyobb tányérokkal, melyek mindenestre fa-hangot adtak, végre különböző súlyú tárgyakkal; almával, ágyugolyóval, és egy igen kicsi, szivarkapapírból göngyölített golyócskával. A végén tör-táncával csillogtatta művészetét. Csípőjét graciózusan ringatva, nehéz, rézmarkolatu töröket nagyon magasra dobott és azon pontokat, melyeken ujjának a háromélű pengét ki kellett kerülnie, kimondhatatlan ügyességgel kapta el ismét.

Ámbár Lilla volt a neve, mégis inkább a vad, piros rózsza benyomását keltette. Ereiban cigányvér buzogott. Gesztenyebarna volt a haja, arca olyan, mint a borostyán, kezei és lábai kicsinyek, inkább bronzba öntésre, mint márványba faragásra termettek. De szemei nem voltak éjsötétek, mint a cigányoké. Ritka szép aranyos zöldes fényben csillogtak és olyan átlátszók voltak, mint két csepp absinth. Arckifejezésében volt valami, a mi a magasban tenyésző virágban tetszetős, a mely erős mérget tartalmaz és első látásra gonosz

tündérre emlékeztetnek, mely az éjjeli órákban ezüstös tóból száll ki . . .

De mégsem! Ha jól szemébe néztek a kis művésznőnek, észre lehetett venni, hogy nedves fényében inkább egy kis melancholia, mint női ravaszság szunnyadott és hogy inkább tőrőnek, mint kinzónak a szemeihez hasonlítottak, melyek, ha felfelé forgatta őket, úgy tűntek fel, mintha örökös talányt akarnának megfejteni. Mindamellett, hogy fejletlen tagjai kissé soványak voltak, alakja valamikülönös bájt viselt magán és egy tekintetben joggal rászolgált nevére; nem volt benne sem mi tisztességtelen, mozdulataiban semmi kihívó, semmi abból a szemérmetlen vakmerőségből, a mi pályatársainak rendszeren tulajdonságuk. Lehelletszerű tisztaság ömlött végig rajta. Ha társnői gyakran gúnyolták erkölcsössége miatt, nem is méltatta őket arra, hogy feleletet adjon. Bátran mondhatjuk, hogy Lilla erényessége a tömérdék kisértés daczára, a minek vándorlásai közben ki volt téve, szilárd lábon állott.

Jelmeze kopott, szegényes volt, a mai előadáson azonban új, ragyogó csillagokkal hímzet ruhát vett fel, szép hullámzó haját is több kacérsággal tűzte fel, mint máskor.

Közelgett már az éjféli, a hömpölygő közönségen valami fáradtság, várakozás volt észrevehető. A körhinta nyikorogva fordult meg tengelye körül; a bódék egymásután csomagolni kezdtek, a lövöldékből csak egyes lövések hallatszottak, mint valami csatának befejezésénél, a mézeskalácsosoknál megcsappant a vásárlási kedv és a spanyol-orosz cirkusz kijáratánál óriási tömeg szorongott a recsegő deszkalépcsőkön.

Úgy látszik csak Lilla nem tudta, milyen későn van már és folytatta mutatványait a golyókkal, tányérokkal és késekkel lankadatlan serénységgel. Egy kis csapat — a kis község éjjeli mulatozói — híven kitartott mellette, a kávések nagy örömeire, akik nem szeretik, ha korán keresik fel helyiségüket.

Időközben az igazgató ugyancsak vászon és deszkából álló szobájában a következő párbeszéd folyt le a direktor és húsz éves Ede fia közt, aki esténként a magas iskolát járta (ez volt t. i. az est dísz-száma).

— Ne gondold, hogy megengedem, hogy ilyen ostobaságot kövess el! Egy ilyen iött-ment lányt, akinek egy krajcárja sincs!

— De atyám, ő a legügyesebb equilibrista, akit életemben láttam. — szólt Ede — ha megfelelő körbe jönne, nagy feltűnést keltene.

— Ah, lári-fári! Tudom én, ki ő. Közönséges bohóc!

— De hisz' atyám, te mindig azt mesélted, hogy valamikor azzal kezdted karriéredet, hogy csepüt rágtál!

— Szamar! Mert ízlett! . . . különben is nemsokára arra küzdöttem föl magam, ami most vagyok. Nem is tudom, hogy' jutott eszedbe, hogy elvedd ezt a . . . ezt a . . . rossz lányt . . . te . . . egy Boleslas!

— Atyám, ne ócsárolj Lillát, ő nem rossz lány, megmondhatja mindenki, aki ismeri.

— Az csak azt bizonyítja, hogy sok olyan hiszékeny bolond van, mint te vagy . . . Látom, nem vagy még elég okos, hogy méltó légy a Boleslas névre.

— Nem, nem vagyok elég okos, de szeretem őt, szeretem lelkem mélyéből és ép azért, mert hiszek benne, nem kételkedem tisztaságában, akarom, hogy feleségem legyen.

— El ment az eszed, kölyök? Egy magunk rangjabeli elvenne egy ilyen koldusercegnőt? Mi, akik előtt nyitva állanak az összes ajtók? Akik minden percben gazdag lányt kaphatunk? Szó sincs róla!

— De hát nem érted, atyám? Szeretem, szenvedélyesen szeretem és hajthatatlanságod kétségbe ejt.

— Dolgozz két órával többet naponta, meglátod, lehül a szenvedélyed . . . Nem egyezem bele a házasságba s utoljára mondom. Egy ilyen koldus és egy Boleslas! Pfúj! — szólt az öreg megvető tekintettel. — Jó éjt! És nehogy még egyszer erről beszélj nekem! — tette hozzá.

— Szegény Lilla! — sóhajtott Ede.

Kimondhatatlan fájdalom gyötörte az öreg szavai miatt, mégsem mert fellépni atyja ellen, mert a műlovarok fiai előtt, akik ostorcsapások közt nőnek fel, vas-szabály a családfő akarata.

Néhány perccel később, miután az öreg Boleslas aludni tért, Ede a fejébe nyomta puha szőrmesapkáját és lement az arénába.

Lilla még mindig «dolgozott» és épen repülő tányérok rajongták körül, mikor az igazgató fiát közeledni látta. Fial teste láthatólag megremegett a belső izgatottságtól. Hirtelen megkapta a repülő szereket és Edéhez fordult:

— Nos? — kérdezte röviden, izzadt arccal.

— Nem egyezik bele az öreg, — felelte a fiatal ember kétségbeesetten és kerülte a lány elhalványodott tekintetét.

Szó nélkül elfordult a fiutól és meghajolva a közönség előtt, ismét a törökhöz nyúlt.

Szép szimmetrikusan helyezte el a fegyvereket, mint a játékos a kártyáit, a pengéket megfogta végüknél és legyezőt csinált belőlük; a leghosszabb és legtömörebb volt a középen.

Azzal a szokott mosolygással, rhythmikus mozdulattal dobta fel először a legkülsőt, aztán a második tört, utoljára a középsőt, még pedig oly erős hajítással, hogy több méternyire repült a feje fölött. De épen abban a pillanatban, mikor a tör repülésének legmagasabb pontját érte el és hegyével lefelé törekedett, anélkül, hogy a szokott módon a dobott tárgyak után kapott volna, hirtelen széttárta karjait, meghajlott csípőjében, mellét előrehajlította és a nehéz tört szíve mélyébe hagyta süllyedni. Egész a markolatig fúródott testébe a fegyver.

Szótlanul hanyatlott a lány a földre és mozdulatlan maradt.

Két nappal később, miután Lillát eltemették, az igazgató úr csak szépet és jót tudott mondani az ő «kitünő artistanő»-jéről. Tragikus halálának köszönhette, hogy érintetlen maradt a Boleslas név fénye.

Fordította: Feleki Lajos.

A filozófus.

Irta: Szabó Kálmán.

Az eső nagy cseppekben hullott. Szürke pára szállt fe a földből s betakarta a külvárosi apró házakat. Komor sötétség szállt a házakra, csak a kisebb korcsmákból szűrődött még ki halvány világosság az őszi hideg éjszakába. Egyik pincelakásból, úgy, mintha a túlvilágból jönne, okarina bús hangja verődött ki, melyhez egy nő énekelt valami régi dalt a szerelemről, az életről. Az egész városon szélroham sivított végig s a kéményekben megszorúlva olyan különös hangot adott, mintha fájdalmas panasza lenne a nyomor e tanújának. Az okarina hangja tovább is hallatszott, lágyan, csendesen.

A korcsma kis asztalánál rongyos ruhájú, sötétkabátos férfi ült. Valamikor ez a kabát fekete volt, de az évek hosszú sora alatt zöld lett. A gombok leszakadtak, könyöke kifeslett. Fekete körszakál fedte arcát s hosszú haja kuszáltan, fésületlen omlott homlokába. Ajkát felrágta a sok rossz szivar csípős nedve s arckifejezése olyan volt, mintha nem is élne. Csak időnkint, midőn felnézett, két apró szemében villant meg fény és ilyenkor félelmetes volt. A sarokban néhány zsákhordó ember ivott csendesen. A füst betakarta őket, a gyertya lobogása is alig látszott e nehéz füstfelhőn keresztül.

A korcsmáros odaült a sötétkabátos férfi mellé s megszólalt:

— Filozófus úr — így hívta őt e vidéken mindenki — mikor fizeti ki a számlát? — s hosszú papírlapot mutatott eléje, mely tele volt írással. A megszólított átvette a lapot, egykedvűen végig nézett rajta s aztán visszaadta.

— Holnap — szólt elfojtott hangon.

— Mindig csak «holnap» — zsörtölődött a korcsmáros — ez így megy egész ítéletnapig.

— Holnap — felelt mély meggyőződéssel a férfi — mert a holnap semmiesetre se lehet rosszabb, mint a ma s ezért remélek.

A korcsmáros tudatlan ember, ki a csizmadia mesterségtől jött a korcsmárosi tudományhoz, gúnyosan felkacagott:

— A filozófus úrnak megint jó kedve van.

A férfi nem felelt, csak némán bámult maga elé. Végre felemelte borzas fejét s elkezdett beszélni:

— Mi nekünk is lesz egyszer virradat, uram, azoknak, kik jobb sorsra születtek, de a végzet balrendelkezése folytán ide jutottak. Mert csak nem tagadja, hogy nagyon el lehet az zülve, ki a maga korcsmájába jön.

A korcsmáros dühös mozdulatot tett, de a férfi nyugodtan folytatta:

— Ne önérzeteskedjék tisztelt uram — az önérzet a gazdagok előjoga vagy azoké, kiknek hasok telve van. Magának csak a zsebe van tele, melyet megtöltött azzal, hogy a szegény nép nem tud összeadni. No de maga, annál jobban ismeri ezt a mesterséget. Lássá, én is ilyen mesterségre indúltam Ne értsen félre. Számokkal akartam foglalkozni. Számtantanár lett volna belőlem. Ezt akarta az a pám, a filozófus, de én is a filozófiát kedveltem.

A korcsmáros mosolygott, de a beszélő nem veite észre.

— A filozófia — folytatta tovább — az egy olyan tudomány, hogy azt maga meg sem érti, most már azt hiszem, én sem értem. Tanárjelölt voltam s az apám is tanár volt, nagyon okos ember, de beteges. Meghalt és én egyedül maradtam. Összeköltöztem egy leánynyal és aztán feleségül vettem. A szegény embernek nem elég a saját nyomorúsága, megházasodik, hogy annál nagyobb legyen. Én órákat adtam, ő pedig címtáblát festett. Eleinte jól ment minden. Később azonban kevés lett a tanítvány s kevés a címtábla is. És mind a ketten lerongyolódtunk. Szerettük egymást addig, most már meggyűlöltek egymást. Rettenetes, mikor két éhes ember egymásra bámul. Aztán mind jobban mentem lefelé, egészen a korcsmájáig. Ennél alább már nem lehetett.

— A filozófus úr megint tréfál — szolt erőltetett mosolylyal a korcsmáros.

A férfi reá se figyelve tovább beszélt:

— Az élet így nem élet. A mindennapiért is hiába küzdünk. Eltapos minket a hatalmas tőke, mely magához vált mindent. Jólétet, egészséget, becsületet. És mégis az élet semmi. Két nem lét — a születés és halál közötti kis intermezzo — mondja egyik bölcsünk. Mik voltunk azelőtt, mivé leszünk azután, senki se tudja. És ha az ember eldobja magától ezt az életet, nem tesz egyebet, mint felébred egy rossz álomból. Mert az élet rossz álom. Utálatos, piszkos, nemtelen. Undorodom tőle.

— Akkor miért él? — kérdezte szinte önkénytelenül a korcsmáros.

— Mert nem hagyhatom egyedül a feleségemet. Magammal gyorsan végeznék, de itt van az a másik. Minket a nyomor még jobban összekötött. Pedig hol nincs öröm, nincs boldogság, boldogság nélkül pedig nincs élet. Fúj! — de utálatos élni. Valamikor mint ábrándos diák én is gondoltam életörömrre, költeményt is írtam a tavaszról, szerelemről s aztán beláttam, hogy minden csak szeszélyes játék a sorsnak és egyformán ostobák vagyunk. Az is meghal, kinek nevét sokan dicsérik, és az is, kit felkötnek. A halál pedig, akár selyemtakaró alatt, akár akasztófán, mégis csak halál.

— No ez már igaz — szólt a korcsmáros.

— Az élet szenvedés annak is, ki jólétben él, mert az ember kielégíthetetlen vágyakkal van tele, csak a halál szép, az a nyugalmas halál, midőn arcunk elfakul, kezünk kihűl, szívünk nem dobog s nem érezünk semmit. Én meghalnék ma, csak ne volna az a — másik.

Felkelet és szó nélkül távozott. A korcsmáros nem szólt semmit. Még is jól esett, hogy a filozófus úr az ő korcsmájába jár, mert ő képezte ott az úriosztályt, a többi szegény napszámossal szemben. A filozófus úr pedig bizonytalan lépésekkel haladt a sötét utcákon haza felé. A mint meghallotta az okarinát, odalapult a falhoz s elmélázva bámult maga elé. Mintha valami régi emlék szállna vissza hozzá a múltból, a szeme megtelt könnyel.

Mikor benyitott egy szobás kis lakásukba, az asszonyt ott találta az asztal mellett. Cimtáblát festett. Szeme vörös volt a sírástól s a könnyecseppeket szorgalmasan törölte le, hogy a színeket össze ne zavarja.

— Megint sírtál? — kérdezte a filozófus úr, amint leült az ágyra, mely az asztalon és széken kívül utolsó butodarab volt a szobában.

Az asszony nem felelt, a férfi tovább folytatta:

— Mindennap egyforma. Mindennap nekünk csak új szenvedés jön. Akik már ilyen nagyon elszegényednek, azok többé nem számíthatnak arra, hogy új életet kezdhetnek. Minden élet egyformán hiába való, különösen pedig az ilyen élet. Tegnap a Duna mellett jártam, mikor kifogtak egy hullát. Arca fehér volt, de úgy tetszett, mintha mosolyogna. Ekkor arra gondoltam, hogy talán mi is tudnánk egyszer így mosolyogni.

Az asszony letette az ecseteket és lassan megszólalt:

— Én régen gondoltam erre.

— Bizony ez jó gondolat — szólt a férfi tompán, mert az élet egyformán utálatos és rossz, s csak egy van, mi megvált minden szenvedéstől és nyugalmat ad. Ez a halál!

— A halál, — tette utána az asszony mély meggyőződéssel és egy revolvert vett ki zsebéből.

— Te már erre is gondoltál? — szólt a férfi — no, ez nagyszerű. Aztán megnézte a fegyvert és szakértően szólt:

— Finom darab és biztosan öl. Megér húsz forintot. Hol vetted és miből?

— Utolsó jó ruhámat adtam el, s ebből vettem — magamnak.

— Nekünk — javította ki a férfi.

— Te is a z t akard? — kérdezte az asszony halkán.

— Ismered elvem, — szólt a férfi — undorodom az élettől. Ezt már sokszor elmondtam neked is.

— Akkor együtt halunk meg.

— Jó, ez nagyszerű gondolat.

— Vége lesz minden nyomoruságnak.

— Végre gondunk se lesz. A halál pedig a legszebb, legdiesőbb dolog. A halál az élet apothozise.

A nő felkelt s az ágyhoz ment.

— Csókolj meg, — szólt halkán, úgy mint régen, egyszer nagyon régen. Most már úgylis mindennek vége.

— Vége — szólt a férfi tompán.

— Kialszik bennünk minden érzés, hideg halottak leszünk s nem kell többet ajtóról-ajtóra járni munkát könyörögni, hogy élni tudjunk. Először én ölöm meg magamat, mert én irtózom a haláltól.

— Én pedig követlek rögtön, a halál nagyon szép.

— Az élet szebb, de nem nekünk — szólt a nő s szívére nyomta a fegyvert, megnyomta a ravaszt. Tompa dőrej hallatszott s az asszony összeesett. Melléből lassan szivárgott ki a vér. Néhány pillanatig még vergődött, aztán elcsendesült. A gyilkos kis fegyvert görcsösen szorította kezében.

A férfi némán tekintett a földön fekvő asszonyra s lehajolva megcsókolta a homlokát s egy kissé összeborzadt, de határozottan nyúlt a fegyver után. Amint kiakarta venni az asszony kezéből, önkénytelenül érintette a halott hideg kezét. Szíve hevesen dobogott, a vér fejébe tólult. Lassan mégis kivette s mellére szorította. E pillanatban az asszony szeme félig felnyílt s tekintete homályos volt. A férfi ijedten nézett reá s keze lehanyatlott. Nézte az asszony sápadt arcát,

mely fájdalmas kifejezésű volt s szélesre nyílt ajkát, mintha sírni akarna.

— Borzasztó — suttogta halkán, — borzasztó így meghalni.

Ott ült a halott asszonyra bámulva. Egyik pillanatban a fegyver után nyúlt, másik pillanatban valami legyőzhetetlen erő hatása alatt az asszony hideg, eltorzult arcára nézett s keze lehanyatlott.

Végre reszketni kezdett. Csend volt a szobában s ő a revolvert önkénytelen zsebébe tette, hirtelen felugrott s kalapját vette s lassan ismételte:

— Én nem tudom megtenni . . . ez borzasztó . . .

Óvatosan lépett ki az ajtón, szinte lopva s a falhoz huzódva haladt a kerten keresztül le az utcára. Mikor a friss levegőre jött, összerázkódva gondolt arra, a mit látott. A kis pincelakásból most is az okarina szomorú hangja verdött ki a csendes, néptelen utcára. Az ablakhoz tette fülét s hallgatózott. A nő most is halkán énekelte azt a régi dalt a szerelemtől, az életről. Egyszerre hatalmas érzés járta át, melyet az élni vágyás ösztöne támasztott benne s már nem gondolt a halálra. Megis csak jobb lesz élni!

— De miből? — kérdezte szinte önkénytelenül. — Keze véletlen zsebéhez ért s megérezte benne a revolvert. Irtózott kivenni, csak kívülről tapogatta s aztán megszólalt:

— Ez megér húsz forintot s egyelőre ennyi is elég...

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-szerűsebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

109

Anyósa is elküldötte hozzá Waszili herceg feleségét, könyörögve, egy fontos ügyet megbeszélendő, látogassa meg két percre.

Pierre észrevette az ellene szőtt összeesküvést s hogy egyesíteni kívánják újból feleségével, amit jelenlegi helyzetében kellemetlennek talált.

Reá nézve minden közömbös volt: az életben semmi sem birt reá nézve fontossággal s az őt mostanság uraló unalom befolyása alatt nem sokat törődött szabadságával, sem felesége megbüntetésével.

— Senkinek sincs igaza, senki sem bűnös, következetesen az asszony sem vétkezett, gondolá.

Pierre az unalom behatása alatt határozat-képtelen volt s talán éppen azért késett nyilatkozni a feleségével célzó kibékülést illetőleg. Ha felesége eljönne, nem kergetné el.

Az őt foglalkoztató eszmékhez képest közömbös volt reá nézve, ha felesége mellette van avagy távol tőle.

Egy este anélkül, hogy anyósának vagy feleségének válaszolt volna, Moszkvába utazott.

Itt egynehány szemelvény következik Pierre naplójából.

M o s z k v a, november 17-én.

E pillanatban tértem vissza ama nemes férfiútól s sietek hűségesen beszámolni tapasztalataimmal.

Jossif Alexejevicset borzasztó nyomoruságos állapotban találtam. Már három éve szenved egy nagyon fájdalmas hólyagbajban. S még senki sem hallotta jajszavát, zúgolódását. Azon rövid idő kivételével, mialatt egyszerű ebédét elfogyasztja, reggeltől késő éjjelig tudományyal foglalkozik, kegyesen fogadott s az ágya szélére ültetett; a kelet s Jeruzsálem lovagjainak titkos üdvözlési módjával köszöntém őt, amit

ő hasonlóval viszonzott s bágyadtan mosolyogva kérdezősködött a porosz és scót páholyokban eszközölt tanulmányainkról. Mindenről legjobb tudásom szerint számoltam be, tudattam vele a páholyok alapelveit, a melyeket a pétervári páholyokban is terjeszteni kívántam továbbá rossz fogadtatásomat s ki köztem s a testvérek közötti szakadást.

Jossif Alexejevics rövid ideig gondolkodott s midőn elmondotta véleményét nézeteit, egyszeribe megvilágítá multamat s a még előttem fekvő utat. Csudálkozóba ejtett ama kérdésével, vajjon tudom-e még mi-ben áll a rend hármasság célja? Először az igazság megóvásában, eszünk javításában, felvilágosításában s harmadszor az emberiségnek éppen a felvilágosultság felé törekvés általi megjavításában.

Vajjon e három cél közül melyik a legfontosabb?

A saját eszünk megjavítása, felvilágosítása. Csak ezen cél utau törekedhetünk minden tényezőtől függetlenül.

Nemkülönben ezen cél több fáradságunkat is igényeli, de büszkeségünk által félrevezetve s a célt szem elől tévesztve a titok felé közeledünk, holott tisztatlanságunk méltatlannak ítél ennek kutatására. Az emberiséget meg akarjuk másítani, javítani, míg önmagunk a kicsapongás, a nyomoruságnak mintaképei vagyunk.

A felvilágosultság tana nem ment a gögtől, a büszkeségtől.

E szempontókból ítélte meg Jossif Alexejevics beszédemet s ténykedésemet.

Szívem mélyén egyetértettem vele.

Miközben házas életem viszonyára tértünk rá, a következőket mondotta.

Igazi szabadkőművesnél az önön tökéletesbülése a lényeges. Gyakran úgy tetszik előttünk, mintha e célt legkönnyebben akkor érhetjük el, ha minden küzdelemtől, kellemetlenségtől távol tartjuk magunkat. Ellenkezőleg uram! Csak a világ küzdelmei, izgalmi közepette érhetjük el a három fő célt: az önbeismerést, csak másokkal mérközve összehasonlítás által érhetjük el a tökéletesbedést a küzdelmek árán, a főerény azonban a halál gondolatával való megbarátkozás.

Csak az élet fonáksága mutathatja meg nekünk annak semmisségét s ez a bennünk gyökerező meghalási vágygyal új életre teremthet bennünket.

Ezek a szavak annál figyelemre méltóbbak, mivel Jossif Alexjevics nehéz testi szenvedései dacára sem találja az életet terhesnek,

szereti a halált, a melyre lelki nagysága s tisztultsága dacára sem találja magát eléggé elkészültnek.

Azt tanácsolá, hogy ne kerüljem a testvéreket s amennyiben páholyunkban másodrendü méltóságot viselek, tereljem a testvéreket az önbeismerés, a tökéletesbülés igazi ösvényére.

Magánügyeimet illetőleg az önmegfigyelést ajánlá s e célra e fűzettel ajándékozott meg, a melybe most irok; ebbe akarom feljegyezni a jövőben cselekedeteimet.

P é t e r v á r, november 23-án.

Ismét a feleségemmel vagyok. Anyósom könnyező arccal állított be hozzám, tudtomra adandó, hogy Helene itt van s meghallgatásért esedezik, ártatlan s szerencsétlennek érzi magát, mivel ellöktem magamtól s több ehhez hasonlót mondott. Tudtam, hogy nem lesz annyi erőm, hogy személyesen eszközölt kérelmét vissza utasítsam. Határozatlanságomban nem tudtam mitevő legyek. Ha az az erkölcsös férfiú itt lenne, megmutatná a kivezető utat. Magamba szálltam, elolvastam Jossif Alexejevics leveleit, visszagondoltam párbeszédeinkre s mindezekből együttvéve ama végeredményre jutottam, hogy minden kinek segítségére kell lennem s annál inkább egy hozzám csatolt embernek s hogy sorsomat türelemmel kell elviselnem. De ha már az erkölcsök iránti szeretetből bocsátok meg neki, egyesülésünknek tisztán szellemi céllal kell birnia. Erre határoztam el magamat s az értelemben írtam Jossif Alexejevicsnek. Így szóltam nőmhöz: Kérem, feledje el a multat, bocsásson meg, amennyiben vétettem ön ellen, nekem megbocsátani valóm nincs. Örvendtem, hogy ekként beszélhetek vele. Ne tudja meg soha, mily megerőltetésembe került őt viszont látnom! A nagy ház felső emeletén rendezkedtem be s most a megtisztulás boldogító érzetét élvezem.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

A REPÜLŐ AUTOMOBIL.
Még nincs meg. Az automobil még nem repül. De repülni fog.

A technika elméleti oldala felől úgy ál a dolog csakugyan, hogy az automobillal tanulunk meg repülni. Repülni a szó szoros értelmében és nem turulozni, lég-hajózni. T. i. hogy nem a szél viszi majd a gömböt, aminek tehetetlen testével szantoszdümontoskodnak éppen, ha valami ritka szép idő engedi.

Az automobil hozza a repülés technikai lehetőségét. Kicsiny, szűk helyen, könnyű súlylyal 200 lóerőt kifejtteni az automobil ösztökélte a gépkészítést. És ez az alapja mindennek, ami a repülést technikailag lehetővé teheti.

Tessék elképzelni, hogy volt az állatok fejlődése világában egy időszak, amidőn az őskori nagy gyíkfélék kergetőztek a tengerpartokon. Ezekből vedlett át a Pterodactylus, a mindenféle repülő sárkányok őse. A szaladó gyík addig kísérletezett a levegőben, míg szárnya nőtt. Ugyanitt tartunk most az automobillal. A szaladó masinaállat az ő örült 200 kilométerig is fokozható gyorsaságával kizsorul a polgári országokról, a hatósági parancs, hogy «itt tilos az agyongázolás», kirekeszti őket a tengerpartok homokstrandjára és ott kergetőznek a fővenyen azok a versenykocsik, amelyeket egy-egy világraszóló versenyre kikészíte-

nek. Hihetetlen gyorsaságokkal, a levegő roppant nyomása ellen, ma is majd hogy repülnek már. A kerék néha alig éri már a földet. Mi kell még ahhoz, hogy ezekből is kifejlődjék az első masinapterodactylus, a minden jövőendő lég-járművek technikai őse?

Azt a megvadult kilométerdühöt, amit az automobilizmus a nyaktörésig, agyvelők fröccsenéseig üz, mi csöndesebb polgári elemek akárhányszor a pokolba kívánjuk már, vagy az örültek házába. Azonban minden örjögést meg kell bocsátanunk, ha arra gondolunk, hogy a repüléshez szükséges használható motort éppen ez a hajsza fejlesztette ki. A masinapterodactylus izomereje megvan már.

És ugyancsak ezek a csodálatos kicsiny, óriási erejű robbanó motorok tanítottak meg a technikát a repülésnek egy más fontos dolgára, Amióta t. i. ilyen motorokkal dolgoznak, apró kis motoros hajókat is építettek. Kis csolnakokat 150-200 lóerőre. Ugy-e azt képzelné az ember, hogy ennyi erővel mi-csoda gyorsasággal kell annak a kis hajónak tovasiklania? Csak-hogy csudára azt kellett tapasztalni, hogy ha teljes erőre megeresztették a motort, akkor a hajócska alig mozdult előre. A csavar ugyanis oly gyorsan forgott, hogy a mozgása egész területéről annyira kizavarta a vizet, hogy a csavar egy vízmentes űrben kavargott.

Tehát éppen a viznyomás eseit el. Ebből kiindulva aztán hasonlót tapasztaltak a légsavaroknál is. Egy bizonyos gyorsaságon túl a motor a légsavarokat is hiába forgatja, a levegő annyira megritkul, hogy a csavar lapátjai nem fognak levegőt, hanem szinte légüres teret. Ezek a tapasztalatok aztán arra indították a technikusokat, hogy gyökeresen újból foglalkozzanak az egész csavarkérdéssel és új formákat új erőviszonylatokat keressenek. Olyanokat, amelyekkel a kifejlett motorerőt tényleg a mozgás, előrehaladás céljaira lehesen felhasználni.

Természetesen itt már aztán nem a nagy gyermekek, Szantos Dumonték játékairól van szó. Hanem arról, hogy a nagy gyorsasággal, amelyet a hatalmas kis motorok kifejthetnek, olyan légnyomást tudjanak fogni a gép haladásának irányában, amely már elegendő arra, hogy szárnyszerű, nyugvó lapok, gépektől, mindenestül együtt, fenttarthatók legyenek a levegőben. Az automobil földi gyorsasága elegendő arra, hogy a levegő ellentállása felhasználtassék. Ily gyorsasággal a ferde szárnyasik valószínűleg felemeli a szükséges súlyt. A motornak pedig ekkor már csak azt kell pótolni, amit a megkezdett földi gyorsaságból a levegő ellentállása, surlódása csökkent. A papírsárkányokra kell gondolni. A szellő légnyomása tartja fenn a sárkányt, amely egy helyt áll. Tessék most a sárkányt nem egy helyt tartva, hanem haladva elképzelni: akkor ez repülés.

Feltéve, hogy a sárkány — ille-

tőleg az ezen mód mozgó repülőgép — fel nem fordul. Mert bizony a repülőgép-feltalálók legnagyobb része ekképen törté eddig a nyakát. Egy kis szélroham jött és az egész szerszám felborult. Eddigelé a felborulás ellen olyan szerkezeteket próbálgattak, hogy az ember maga tudja az egyensúlyt a testével igazgatni. Azonban ez nem technikai megoldás.

Hanem a dolog technikai megoldása is ma már igen szépen kifejlett. Ismeretes a biciklizés fizikai alapelve: t. i. hogy a kerekek a maguk forgásával már olyan centrifugális erőt fejtenek ki, amely a kerekeket a függőleges síkban megtartja. Azaz egy pergetyűnek (Schwungrad) oly nagy a tehetetlenségi ereje, hogy a forgása síkjából ki nem akar mozdulni. Amint a gyerekek csigajátéka is ezen alapszik. Ez az úgynevezett gyrostatikuss erő. Hogy milyen óriási ez, azt az autombiisták nagy gyorsaságnál igen kellemetlenül tapasztalják. Száz kilométer gyorsaságnál például a kocsikormányzása már igen nehéz, mert a kerekek oly nagy lendülettel forognak a maguk síkjában, hogy ebből alig lehet kézerővel, kormányzással kitéríteni. Sőt igen gyakori ilyenkor a tengelytörés. Ugyanis a gyors forgásban levő kerék annyira meg akar a maga forgása síkjában maradni, hogy inkább a tengely törik.

Ami azonban itt nagy hátrányt jelent, ugyanaz a gyrostatikuss erő nagy előnyt is nyújthat. Egy nagynevű mérnök, Schlick, például legújában a tengeri betegséget akarja ezzel mérsékelni. Hogy a hajó ne him-

bálódzék úgy, ő egy tíz tonna súlyú pergetyüt forgat egy nagy tengeri Lloydgőzösön. És ennek a tíztonnás lendkeréknek akkora a gyrostatikusan ereje, hogy az egész hajót kibalancirozza a hullámok hajigálása ellen.

Nos és ugyanezen alapszik a légjároművek technikai biztosítása is az ellen, hogy fel ne borúljanak. És szó sincs róla, hogy ide nagy súlyú kerekek kellenének. Amióta a svéd Laval a gőzturbinával percenként 500-as forgásokat tudott a gyakorlatban lehetővé tenni, sőt a Köttgen és Meyersberg-féle kerekek még ennél is nagyobb forgásszámmal tartósan dolgoznak: azóta a súly hatását a forgás gyorsaságának a hatása pótolja. A golyós tengelyágyakat a biciklizés, a repü-

lésnek ez az első kis masinaállatja hozta. Ott találták ki, a biciklikészítésnél, és ma általánosan használják mindenütt, ahol könnyű forgásra van szükség. Az automobil a gyors forgás erőit szűk helyen tette lehetővé. Ezzel kész a könnyű pergetyűk gyors forgásának a lehetősége. Szóval megvan a technikai alap ahhoz is, hogy a repülő szerzőt vihar se borítsa fel többé.

Egyszerre csak itt lesz a repülő automobil. Bizonyos már, hogy megszületik. Most már csak a dolgokat helyesen összekombináló zsenire van szükség. Épp úgy, mint ahogy Marconi is csak az volt, amidőn a drótnélküli táviratozás minden technikai elemei már készen vártak.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

Minden új előfizetőnek Bródy Sándor «Színésznők» című könyve ingyenesen jár és bérmentve küldetik meg.

Gyűjtőknek minden három új előfizető után ingyenesen jár a „Jövendő“. Aki öt, bár negyedéves előfizetőt gyűjt, bérmentve és ingyen kapja meg Bródy Sándor egy új regényét.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapesten.